

*Magdalena Elmersjö, Evelina Hoffmann,
Katarina Hollertz & Sara Hultqvist*

Delaktighet i forskningsprocessen

– PAR i en samtida kontext

Participation in the research process – PAR in a contemporary context.

Expectations and demands on coproduction in research have increased. Therefore, there is a need for knowledge on how these coproduction processes where researchers and practitioners work side by side during the research process can be carried out. In this article, methodological questions related to coproduction and collaboration between researchers and practitioners in the field of social work are raised and discussed. The article draws on an on-going research project where participatory action research (PAR) is the leading guideline. PAR in a contemporary context is understood as a democratization process, where values such as participation, mutual learning, empowerment, improvement and development of practice are given as much attention as the actual research findings. The research project discussed takes its starting point in Swedish eldercare, investigating situations of moral stress and moral agency. The project is carried out in close cooperation with three municipalities and institutions where future staff for eldercare are trained (social workers and auxiliary nurses). In the article the relations between researchers and practitioners are discussed. Strategies on how to establish cooperation applying a synergistic approach are highlighted. Furthermore, strategies for dissemination or research results are discussed. The article suggests PAR as a specific social work signature methodology, as PAR acknowledges the need for relational work as well as an action-oriented research agenda, well in line with the core values and understanding of social work as a professional practice and academic discipline. In the article, applying PAR in a contemporary context, is understood as a key component when striving for socially robust knowledge; that is, knowledge that is considered relevant and reliable in the eyes of all actors involved, in this case staff in municipal eldercare, as well as in academia.

Keywords: PAR, co-production, social work, applied research, robust knowledge, eldercare

Magdalena Elmersjö är socionom och docent i socialt arbete vid Södertörns högskola

Evelina Hoffmann är socionom och har en master i sexologi

Katarina Hollertz är socionom och fil.dr i socialt arbete vid Göteborgs universitet

Sara Hultqvist är socionom och fil.dr i socialt arbete vid Linnéuniversitetet

Författarnamn i alfabetisk ordning, Samtliga författare har bidragit i lika hög utsträckning till artikeln.

Kontakt: Katarina.Hollertz@socwork.gu.se

Inledning

Kraven och förväntningarna på samskapande processer i samhällsvetenskaplig forskning blir allt högre. Propåer om samskapande och nyttgörande av forskning kommer från forskarsamhället självt, men även från forskningsfinansiärerna samt från den svenska och europeiska forskningspolitiken. I takt med det uppstår ett behov av kunskap om hur de samskapande processerna kan gå till och vilka metodologiska utmaningar och möjligheter som är förknippade med samskapande processer i forskningsprojekt. I den här metodartikeln reflekterar vi över PAR i en samtida svensk kontext, och utgångspunkten för artikeln är erfarenheter gjorda i ett pågående Fortefinansierat projekt om moralisk stress och moraliskt aktörskap i svensk äldreomsorg (nedan kallat Moralprojektet). Vi är inspirerade av erfarenheterna av samskapande processer i forskning från den anglosaxiska världen, som ofta går under beteckningen PAR (*participatory action research*).

I Moralprojektet samarbetar vi (en forskargrupp bestående av tre forskare från tre lärosäten) med äldreomsorgen i tre kommuner. Tre yrkeskategorier är i fokus i projektet: omsorgspersonalen, första linjens chefer och biståndsbedömare. Vi ser dessa tre yrkeskategorier som äldreomsorgens huvudpersoner där omsorgspersonalen är de som befinner sig närmast de äldre i det dagliga arbetet och utför beviljade insatser i de äldres hem eller på särskilt boende. Biståndsbedömarna kan beskrivas som äldreomsorgens "grindvakter"; de beslutar om bifall, avslag eller delavslag beträffande omsorgsinsatser till äldre. Första linjens chefer ansvarar för verkställigheten av insatser och har ett övergripande ansvar för verksamhetsutveckling, ekonomi samt personalansvar. Dessa yrkeskategoriers beskrivningar av den egna arbetsvardagen, med fokus på etiskt utmanande situationer, utgör empiriskt material i studien och samlades in vintern 2022 i projektets första år. Empirin ligger till grund för utbildning av socionomer och undersköterskor, som äger rum under studiens andra år, och verksamhetsutveckling av äldreomsorgen i de tre kommunerna forskningsprojektets tredje och avslutande år.

Syftet med artikeln är att belysa metodologiska utmaningar och möjligheter som uppstår i samskapande processer i ett forskningsprojekt. Eftersom forskningsprojektet är pågående, är artikeln framför allt en text som återger en reflekterande diskussion, snarare än en rapportering av en avslutad process. Vår ambition är att sätta PAR i en svensk samtida kontext i det sociala arbetets fält, ge förslag på hur PAR kan omsättas till praktik i forskningsprocessen samt diskutera användbarheten av PAR för att bygga socialt robust kunskap. Med robust kunskap menar vi kunskap som är relevant och accepterad inom akademien och av de aktörer som kommer att beröras av dess tillämpning (Nowotny m.fl. 2013; Nowotny 2003). Den kunskap som produceras i forskningsprojektet måste därmed vara giltig för de yrkeskategorier som är aktuella. Artikeln bidrar med metodologiska insikter och kan utgöra ett metodologiskt stöd

för framtida forskningsprojekt där forskare och företrädare för det sociala arbetets praktik samarbetar. I artikeln diskuterar vi samskapande processer med särskilt fokus på förutsättningar för gemensamt formulerade forskningsfrågor, relationen mellan forskare och företrädare för verksamheter samt kommunikering av forskningsresultat. Innan vi redovisar metod, resultat och diskussion, lyfter vi fram vår förståelse av PAR och den samtida kontext inom vilket forskningsprojektet äger rum.

PAR – ett demokratiserande av demokratin

Den tysk-amerikanska socialpsykologen Kurt Lewin, som verkade under första halvan av 1900-talet, var pionjär inom aktionsforskningen. Hans kritik mot den positivistiska forskningens sökande efter objektivitet har varit inflytelserik för såväl det som kommit att kallas tillämpad forskning som den aktionsbaserade forskningsansatsen. Lewin menade att samhällsvetenskapen bör utgå från människors och gruppers subjektiva förståelse av sig själva och sin omvärld. PAR beskrivs ibland som en metodologi som står som alternativ till mer "traditionell" forskning. Utmärkande för PAR-forskning är vetenskapsteoretiska utgångspunkter där till exempel forskares tillhörigheter och positioner utifrån kön, etnicitet, klass och ålder erkänns som betydelsefulla för forskningsprocessen, vilket utmanar tanken om en neutral och distanserad forskarroll. Ett kännetecken för PAR-traditionen är att pragmatism styr val av metoder, vilket skapar stor öppenhet och förutsättningar att vara följsam gentemot praktiken och deras behov under hela forskningsprocessen.

Samtidigt som pragmatism och flexibilitet i processerna är centrala, finns det andra saker som i grunden inte är förhandlingsbara i PAR, och det är vikten av egenmakt och emancipation (Jönson m.fl. 2021). I vår tid talas ofta om olika sorters "litteracitet". I Moralprojektet använder vi oss av lärande, över kommungränser och över yrkesgränser, som ett viktigt verktyg. I vår förståelse av PAR utgör Paolo Freires *Pedagogik för förtryckta* (1972) en nyckelreferens. Freires pedagogiska projekt i Sydamerika under 1960-talet syftade till att medvetandegöra utsatta grupper, inte minst genom att bekämpa analfabetismen. Tanken var att självbestämmande skulle födas genom att människor tog makten över sina egna liv. Även demokratiteoretikern Carole Pateman har bidragit med inspiration för vårt sätt att tolka PAR. Hennes konstaterande att det tog lång tid och mycket möda att införa allmän rösträtt och att vi bör räkna med att demokratiserandet av demokratin, är en minst lika mödosam och tidskrävande process (Pateman 2012 s. 15) ger perspektiv på frågor om inflytande och delaktighet. Pateman var en av de första att för ett drygt halvsekel sedan på allvar resa frågan om delaktighet och deltagande i modern demokratiteori (jfr Beresford 2021).

När det gäller aktionsforskning som begrepp tar litteraturen upp flera versioner, till exempel är *participatory action research* (PAR), *community based participatory*

research (CBPR) och *critical participatory action research* (CPAR) några exempel på inriktningar (Jönson m.fl. 2021). När vi använder oss av förkortningen PAR hänvisar vi till en integrering av teori och handling där avsikten är att skapa social förändring tillsammans med berörda individer och grupper (Coughlan 2007).

Moralprojektet har svensk äldreomsorg i fokus, och i en översikt om hur PAR-forskning används i förhållande till just kategorin ”äldre” diskuterar Blair och Minkler (2009) sex principer:

1. PAR strävar efter ett likvärdigt partnerskap inom alla faser i forskningsprocessen.
2. PAR syftar till egenmakt hos dem som deltar.
3. PAR innebär ömsesidigt utbyte och lärande.
4. PAR bidrar till kapacitetsbyggande (exempelvis ökad kapacitet att hantera problem inom ett lokalt sammanhang).
5. PAR balanserar forskning och förändring – båda delar är viktiga.
6. PAR innebär ett långsiktigt och hållbart åtagande (genom förändring som fortgår efter att ett projekt avslutats).

Dessa principer ser vi som allmängiltiga för PAR-forskning, och vi betraktar dem som hållpunkter och ambitioner i vårt arbete. I följande avsnitt konkretiserar vi vårt tillvägagångssätt vad gäller själva forskningsprocessen inom ramen för Moralprojektet. Vi redogör för underliggande strategier och för ställningstaganden som är gjorda längs vägen. Vi beskriver svårigheterna, osäkerheten som vi själva känt (och känner), men också glädjeämnen och varför PAR framstår som en central och angelägen metodologisk ansats i forskning i socialt arbete. I projektet betraktas vetenskaplig kunskap som något som formas i kontinuerlig interaktion med andra former av kunskap och yrkesutövares vardagspraxis (Julkunen & Koskinen 2020; Elmersjö & Bertilsdotter Rosqvist 2022) och som lämpligen nås genom praktikhärlä samskapande processer. Eller, som Abma m.fl. (2019) skriver: ”Transformational learning is based on ‘mutual recognition’, ‘reciprocal perspective taking’ and a ‘shared willingness to learn from each other.’”

Samskapande processer i forskning

PAR är till sin natur, genom att det bygger på principer om samarbete och ömsesidigt utbyte och lärande, nära kopplat till akademins uppdrag att samverka med omvärlden. Forskares uppgift att föra ut kunskap till allmänheten, många gånger i form av konkreta forskningsresultat, benämns ofta som universitetets tredje uppgift och sker vid sidan av undervisning och forskning. Svensk högskolelag stipulerar sedan år 1977 att forskare anställda vid universitet är ansvariga för att informera och sam-

arbete med aktörer utanför akademien. Mer än trettio år senare, år 2009, skärptes det legala kravet för forskare att nyttiggöra den vetenskapliga kunskap som produceras (Hetland m.fl. 2020). Den tredje uppgiften knyter i en svensk kontext an till folkbildningstraditionen och medför unika möjligheter, forum och arenor för att på olika sätt göra kunskap tillgänglig utanför akademiens väggar. Att använda forskningsresultat för att verksamhetsförbättra ligger till exempel i linje med de allt tydligare formulerade kraven på kunskapsbaserat, eller evidensbaserat, socialt arbete (SOU 2020:47). Den nuvarande forskningspolitiska inriktningen i Sverige och i Europa gör dock tydligt att det inte enbart handlar om att forskare ska kommunicera färdiga forskningsresultat. Aktörer utanför akademien ska också ges utrymme att vara med och formulera forskningsfrågor och vara aktiva i forskningsprocessens olika faser. Det är en utveckling där förväntningarna på mer och fler samskapande processer i samhällsvetenskaplig forskning är höga, och där delaktighet fungerar som ett ledord. Till exempel syftar Fortes tioåriga forskningsprogram *Tillämpad välfärdsvetenskap*, det program som finansierar Moralprojektet, till att stärka klient- och praktikinära forskning. En grundtanke är just att stödja projekt som stärker samverkan mellan forskning och praktik. "Forskningsprojekten ska utgå från professionens och brukares/klienters frågor och behov. Forskningsprojekten ska därför planeras och genomföras i samverkan med socialtjänsten ..." (Forte 2021). Med andra ord, forskningen ska bli mer tillämpbar och samhällsrelevant genom att professionella såväl som brukare ska ha ett större inflytande både på formuleringen av forskningsfrågor och val av empiriskt material och analys. Som exempel identifierar forskningspropositionen (SOU 2020/21:60) *Forskning, frihet, framtid: kunskap och innovation för Sverige* artiklar samförfattade av forskare och aktörer utanför akademien som ett mått på samverkan med övriga samhället. Samförfattade artiklar föregås ofta av en lång rad samskapande processer: från formulering av forskningsfrågor till val av metod, datainsamling, analys och slutligen skrivandet av gemensamma texter.

I grund och botten handlar kraven på mer samverkan mellan forskning och praktik om ett ökat ömsesidigt inflytande på varandras praktiker. Forskningsresultat ska få större betydelse för verksamheter utanför akademien, och verksamheternas frågor ska få större betydelse för forskningen. I dag finns inte några vedertagna system för att mäta forskningens påverkan på samhället (Spaapen & Van Drooge 2011). Medan "scientific impact" beräknas och bedöms genom exempelvis vedertagna bibliometriska metoder så framstår "societal impact" som betydligt mer svårfångat och utmanande att mäta. För att synliggöra social påverkan har det föreslagits att indikatorer bör ses som "produktiva interaktioner" där forskning och praktik möts. Med en sådan hållning är utgångspunkten att forskning kan bidra till lärande och verksamhetsutveckling, snarare än att forskningen står vid sidan av och har som avsikt att analysera och i viss mån bedöma praktiken utifrån fel och tillkortakommanden (ibid.).

Vi är inspirerade av Helga Nowotny m.fl. (2013) och deras resonemang om socialt robust kunskap. I Moralprojektet får det till följd att dragna slutsatser måste vara gångbara i relation till akademins krav på vetenskaplighet, men också i ögonen på de centrala yrkesgrupperna i Moralprojektet: omsorgspersonalen, första linjens chefer och biståndsbedömarna. Moralprojektet tar avstamp i äldreomsorgens historia av utmanande arbetsvillkor och de etiska dilemman som är som en grogrund för moralisk stress hos anställda. Det rör sig alltså om ett välbeforskat fält, men det saknas detaljerade vardagsnära berättelser om de situationer, arbetsvillkor och etiska dilemman som kan leda till moralisk stress. I ett andra skede är sedan målet att utforska relationen mellan moralisk stress och moraliskt aktörskap, en möjlig konstruktiv följd av den moraliska stressen, där svåra situationer leder till handling snarare än uppgivenhet. Ett generellt syfte med själva Moralprojektet är att stärka det moraliska aktörskapet i svensk äldreomsorg. För att kunna komma dithän måste vi tillsammans med äldreomsorgens personal för det första kartlägga stressen, för det andra bättre begripa vad det är som gör att moralisk stress ibland leder till uppgivenhet och/eller sjukdom men ibland till det omvända, det vill säga konstruktiva handlingar och förändring. Här menar vi att moralisk stress och moraliskt aktörskap måste förstås i ljuset av de politiska och strukturella sammanhang som präglar en given situation. Sådan förståelse är en förutsättning för att kunna ta reda på under vilka omständigheter moralisk stress kan fungera som en katalysator för moraliskt aktörskap inom äldreomsorgen och hur moraliskt aktörskap kan stödjas och utvecklas. Moralprojektet kan i sin helhet därmed ses som en del av en pågående strävan efter att forskningen ska bli socialt robust och kunna användas för att åstadkomma en positiv förändring. En sådan strävan tar sig ofta uttryck i andra begrepp, som användarmedverkan, empowerment, samarbete och demokratisering av kunskap eller socialt engagerad forskning (jfr Hultqvist & Salonen 2016; Nowotny m.fl. 2013; Krogstrup 2006; Bertilsdotter Rosqvist m.fl. 2021).

Vår samtida kontext – svensk socionomutbildning och svensk äldreomsorg på 2000-talet

För att kunna sätta PAR i en samtida kontext krävs också att vi sätter Moralprojektet i en kontext. Den plattform tre av fyra artikelförfattare utgår från är forskning i socialt arbete och socionomutbildningen. En artikelförfattare har aktuell och omfattande yrkeserfarenhet i den del av det sociala arbetets fält som är Moralprojektets fokus: äldreomsorgen. Det är utifrån våra respektive utkikspunkter som vi resonerar om samskapande processer mellan å ena sidan akademi (forskning och utbildning) och å andra sidan offentliga organisationer som verkar i det sociala arbetets fält (jfr Selener 1997). I vår förståelse av samskapande processer i forskning är förändringstanken grundläggande och tankar om att forskningen kan (och bör) främja social mobilise-

ring är centrala. De sociala processer som initieras och stärks genom forskning tillmäts därmed ett (egen)värde och kan i sig betraktas som en form av kapacitetsbyggande (Warwick-Booth m.fl. 2021). Ett centralt koncept för vår förståelse av samskapande och delaktighet i forskningsprocessen är det Nguyen m.fl. (2020) kallar *synergistic approach*. Vår tolkning av begreppet är att aktivt söka synergier mellan olika sammanhang, med en ambition att bygga aktiviteter och processer på befintliga strukturer som korsbefruktar och stärker varandra. I stället för att betrakta samskapande forskningsprojekt som separata och isolerade händelser som kräver att nya infrastrukturer byggs upp, drar forskningen i stället nytta av och stärker de kunskapsbärande strukturer som redan finns i och mellan organisationer. På så vis kan universitetets tre uppgifter ofta flätas samman, det vill säga att forskning, undervisning och samverkan kan ske i en och samma aktivitet, eller i aktiviteter nära kopplade till varandra. På akademiska yrkesutbildningar, som socionomutbildningen, finns nära nog oändliga möjligheter att koppla samman teori och praktik. Exempelvis kan det ske genom att få kunskap om konkreta utmaningar hämtade från det sociala arbetets praktik genom ett nära samarbete med yrkesverksamma eller medborgare och samtidigt bidra med forskning för att exempelvis stödja organisationers socialpolitiska påverkansarbete.

Metod

PAR och systemiskt förhållningsätt i Moralprojektet

Vi redogör här för metod och de överväganden vi gjort i Moralprojektet, där vi för samman PAR och ett systemiskt förhållningsätt till äldreomsorg och kunskapsutveckling. Projektet är indelat i tre delar som följer de tre åren som projektet har finansiering, perioden 2021–2023. Under projektets första år var omsorgspersonal, biståndsbedömare och första linjens chefer de centrala aktörerna. I digitala fokusgrupper mötte omsorgspersonal från tre kommuner varandra, för gemensam reflektion över arbetet och de etiska dilemman de ställs inför i sin arbetsvardag. På motsvarande sätt möttes biståndsbedömare i tre kommuner för gemensam reflektion och slutligen även första linjens chefer. Från varje kommun deltog tre representanter för respektive yrkesgrupp. Berättelserna gjordes sedan om till vinjetter som tillsammans gav en bild, eller karta, över äldreomsorgen utifrån det komplexa system som utgör grunden för yrkesgruppernas arbete. Det skedde genom att skriva fram scener som bygger på respektive yrkeskategoris reflektioner och etiska dilemman. Under moralprojektets tredje år delas vinjetterna av de olika yrkeskategorierna i forskningscirklar i respektive kommun.

Kontaktpersoner i de tre medverkande kommunerna ansvarade för rekrytering till fokusgrupperna samt för att möjliggöra för alla deltagare att medverka under arbetstid. Fokusgrupperna som genomfördes via zoom, spelades in och transkriberades.

Kontaktpersonen avlönades med motsvarande fem procent av sin lön under projektets första år, för att kunna delta i forskningsprojektet och skapa förutsättningar för materialinsamlingen. Under projektets andra år, som i skrivande stund pågår, används empiri från fokusgrupperna i undervisning där socionomstudenter och undersköterskeelever möter varandra för gemensamt lärande. En grundtanke med forskningsprojektet är att involvera de som kommer att bli framtidens anställda inom äldreomsorgen och låta deras idéer bidra till utvecklingen av en äldreomsorg där moraliskt aktörskap främjas. Under detta år samarbetar vi med tre socionomutbildningar som geografiskt ligger nära de medverkande kommunerna samt en folkhögskola som utbildar undersköterskor. Samtidigt avlönar vi kontaktpersoner på folkhögskolan på fem procent, för att möjliggöra deras medverkan i projektet och för att de tillsammans med oss ska kunna organisera möten för lärande. Projektets tredje och avslutande år återvänder vi till kommunerna och äldreomsorgen och genomför forskningscirkular i kommunerna, baserat på underlag som tagits fram i projektet och utifrån kommunernas specifika önskemål och behov. Även under detta år avlönas kontaktpersonerna i kommunerna för att möjliggöra samarbetet mellan akademi och praktik.

Genomgående i projektet har vi valt att inte fokusera på en viss organisatorisk nivå inom äldreomsorgen, utan vi betraktar i stället äldreomsorgen som ett avancerat system där en rad olika kompetenser krävs. Systemet rymmer en rad olika epistemologier som i sin tur är förknippade med skiftande makt och status. Som exempel tillmäts ofta medicinsk kunskap större vikt än social kunskap. Vidare är några av äldreomsorgens personal akademiskt utbildande medan andra helt saknar formell utbildning för arbete i vård- och omsorgssektorn. Vi menar att även forskningen och forskningsprojektet i sig är en form av "avancerat system" som kräver en bredd av kompetenser. Att vi tre forskare allena skulle samla och stå för den kompetens som krävs ser vi som orimligt. På samma sätt som praktikorienterade forskningsprojekt kräver en bred syn på praktikbaserad kunskap som inkluderar yrkesverksamma från olika områden, behövs även en bred vetenskaplig kompetens. Att samla vetenskaplig kompetens och använda den på bästa sätt är ett sätt för projektet att skapa gynnsamma kunskapstransaktioner. Vid sidan av vårt praktikorienterade kunskapsutbyte samverkar vi därför med experter inom akademien. Fyra professorer, alla med en särskild expertis som är relevant för Moralprojektet, fungerar som bollplank och granskare forskningsprocessen igenom. De fyra expertområdena är praktikforskning, fokusgrupp som forskningsmetod, deltagande aktionsforskning samt frågor som rör kvinnodominerade sektorer.¹ Hittills har dessa experter bidragit i designen av fokusgruppsintervjuerna och fungerat som bollplank i olika utbildningsinsatser.

---

¹ Prof. Ilse Julkunen, prof. Synneve Dahlin-Ivanoff, prof. emerita Gunilla Härnsten, och prof. emerita Elisabeth Sundin

Moralprojektet och samverkanspartners

Som vi beskrivit tidigare finansieras Moralprojektet genom Fortes särskilda satsning på tillämpad välfärdsforskning. Ett uttalat krav från forskningsrådet var att vi kunde presentera samverkanspartners för Moralprojektet redan när vi ansökte om medel. Genom de samverkansaktiviteter som ägt rum i tidigare i forskningsprojekt, undervisningssammanhang och samverkansaktiviteter fanns redan en rad självklara kontakter. I Moralprojektet valde vi, i linje med att söka synergier (Nguyen m.fl. 2020), medvetet att bygga vidare på dessa befintliga samarbeten. Samarbetet med folkhögskolan var till exempel redan upprättat, eftersom två av oss, via särskilt riktade medel för samverkan mellan akademi och omgivande samhälle, hade besökt och samtalat med potentiella framtida partners i andra utbildningsformer än den egna. I relation till det, vill vi understryka betydelsen av den här typen av materiella förutsättningar, här i form av betald arbetstid och finansiering av resor, för att som forskare ha förutsättningar att knyta band med personer och institutioner som inte traditionellt har etablerade kontakter med akademien. Våra samtal, såväl formella forskningsintervjuer som informellt fikaprat, med yrkeslärare på Komvux och på folkhögskolor, har i hög utsträckning format den design vi sedan valde för Moralprojektet.

Även insikten om att välfärdsarbetare i dag sällan kan allokera arbetstid åt att samarbeta med forskare har varit avgörande för Moralprojektets upplägg. Ska vi som forskare göra anspråk på välfärdsarbeters tid, måste tiden erkännas och ersättas. Att avlöna kontaktpersonerna i kommunerna samt folkhögskolan är ett försök att skapa en sådan struktur. Den bakomliggande ambitionen är att inte dränera en redan pressad verksamhet på resurser, utan snarare tänka i termer av att tillföra resurser till praktiken. I Moralprojektet har vi förmått personer i ledande befattning att se värdet i att olika personalgrupper samlas och samtalar om etiska dilemman, inslag som fyller en funktion som går att likna vid kollektiv handledning. Att samla in data blir således inte bara en aktivitet som förser forskargruppen med material, utan kan samtidigt generera kollegialt lärande i verksamheten.

Tanken att forskningsresultaten under projektets andra år blir till undervisningsmaterial och att samma undervisningsmaterial befruktar den fortsatta forskningsprocessen är en direkt följd av många och intensiva meningsutbyten med lärare som till vardags utbildar blivande undersköterskor och vårdbiträden. Synergier skapas under vägen och spridning av resultat blir inte en syssla att sköta efter empiriinsamling och analys. Dessa tre som i traditionell vetenskaplig metod ofta är separerade delar flätas därmed samman. Analysen blir i sig partecipatorisk när studenter och deltagare tillsammans tolkar de svåra situationer som omsorgspersonal, biståndsbedömare och enhetschefer beskrivit i fokusgruppsintervjuerna.

Äldreomsorgen i Vänersborg, Helsingborg och Kalmar är våra samverkanspartners, och det är ingen slump att det är just de här kommunerna. Helt avgörande var

att det fanns kontakter och en tillit mellan forskare och företrädare för äldreomsorgen i kommunerna. I samtliga tre kommuner finns en äldreomsorg som går att betrakta som stabil, här sker för tillfället inga stora omorganiseringar och i statistiken är de inte överrepresenterade vad gäller personalomsättning eller sjuktal. Denna stabilitet är en viktig förutsättning för den sortens samarbete mellan forskning och praktik som Moralprojektet syftar till. Blair och Minklers (2009) princip om PAR som ett långsiktigt och hållbart åtagande är tätt förknippat med stabilitet som önskvärd förutsättning. I Helsingborg fanns ett mångårigt samarbete mellan LU/Campus Helsingborg och Helsingborgs stad i frågor som rör socialt arbete inom bland annat äldreomsorg, bostadsfrågor och social utveckling (Tops & Sunesson 2006). Projektledaren för Moralprojektet var dessutom verksam vid ett pågående samarbete i Helsingborgs stad inom ramen för Centre for Ageing and Supportive Environments (CASE). Likaså fanns i Kalmar ett etablerat samarbete grundat i en forskarskola för yrkesverksamma inom socialtjänsten (www.forskarskolanfys.se). På båda dessa orter, Helsingborg och Kalmar, finns också en socionomutbildning där framtidens äldreomsorgschefer och biståndsbedömare utbildas. I Vänersborg var relationen inte officiellt etablerad, men det fanns kontakter mellan forskare i socialt arbete på Högskolan väst och Vänersborgs kommuns socialförvaltning och äldreomsorgen där. I samband med att Högskolan väst också tilldelades rättigheter att examinera socionomer blev Vänersborg ett enkelt val. Vi ska också säga att förfrågan gick till fler kommuner, där det också fanns etablerade samarbeten, men endast de kommuner som uttryckte ett genuint intresse och vilja att satsa på det gemensamma forskningsprojektet valdes ut till formella samarbetspartners. Vi drog därmed nytta av redan etablerade kontakter, där det fanns tillitsfulla relationer mellan praktiken och akademien.

Resultat

I det här avsnittet fokuserar vi på fyra teman, lärdomar som vi dragit under den tid som Moralprojektet pågått. Det handlar om reflektioner över hur akademi och praktik kan närma sig varandra, betydelsen av tillit samt frågor om att tillgängliggöra kunskap.

Det nyfikna närmandet

Praktikrelevanta forskningsansökningar kräver, för att ha chans att få medel tilldelade i en hård konkurrens, välformulerade forskningsfrågor, en tydlig studiedesign med metodologiska överväganden, teoretiskt ramverk och koppling till aktuellt forskningsfält. Att få fram en slagkraftig forskningsansökan är en övning i det som kan betraktas som ett grundläggande akademiskt hantverk, att bygga en text utifrån en viss struktur och rationalitet, vetenskaplighet men också en text som passar in på

den aktuella ansökan. Ansökningstexten måste matcha utlysningens inriktning (jfr Weingart 2008; McLean m.fl. 2018). I Moralprojektet skrevs den ansökan, som sedan beviljades medel av Forte, fram av forskargruppen allena utan inblandning av externa aktörer eller samarbetspartners i den direkta arbetsprocessen. Det kan tyckas paradoxalt för ett projekt och för en forskargrupp med höga ambitioner om PAR som grundläggande idé för forskningen.

Skälen till att samarbetspartners inte involverades i det konkreta arbetet med att formulera forskningsfrågor och ansökan är flera. Att skriva ansökningar görs oftast på tid som är ofinansierad och sker inom ramen för forskares kompetensutvecklings-tid. De flesta ansökningar får inte heller några beviljade medel, till exempel beviljade Forte projektmedel för endast 11 procent av alla ansökningar som inkom år 2016 (Hultqvist 2021). Att skriva forskningsansökningar är därför i stor utsträckning ett osäkert projekt och det går inte att ha några garantier att det arbete som läggs ner också bär frukt. Anställda i kommuner med pressade scheman och akuta uppgifter som måste lösas, som barn att ta om hand, äldre som behöver omsorg eller barn och ungdomar som ska utbildas, har marginella förutsättningar att vara en aktiv part i det konkreta hantverket med att skriva fram forskningsfrågor. Det framstår inte heller som etiskt försvarbart att ta anställdas tid i anspråk i ett arbete med att formulera forskningsfrågor, vilket ofta sker parallellt med att sammanställa tidigare forskning.

Det är möjligt att det konkreta arbetet med att formulera forskningsfrågor är ett arbete som i nuläget faktiskt *bör* ligga på forskarna enbart – även i projekt med ambitionen att arbeta utifrån PAR. Det är forskarna som fått utbildning för att ta fram beforskningsbara frågor, och forskarna har tid och institutionella förutsättningar att involvera sig i den typen av projekt där det finns liten chans till utdelning. De centrala forskningsfrågorna i Moralprojektet är, vill vi ändå hävda, formulerade i nära samverkan med aktörer på fältet. Frågorna som formulerades i Moralprojektet var på intet sätt nya – eller konstruerade av oss själva i det inomakademiska rummet. Det är frågor som har stötts och blötts i en mängd sammanhang, frågor som under lång tid diskuteras både i kafferummen på äldreboenden, på fackliga möten och i seminarialarna samt i olika möten mellan oss som företrädar akademien och verksamheter inom äldreomsorgen. I forskargruppen har vi i olika konstellationer och på olika sätt arbetat tillsammans med vård- och omsorgspersonal. Vi har följt vård- och omsorgselever på en komvuxutbildning, arbetat extra inom hemtjänsten, samtalat med omsorgslärare i vård och omsorg, skuggat biståndsbedömare, examinerat socionomstudenter som gjort VFU som första linjens chefer, organiserat kunskapscirklar för äldre och samtalat med Stine Christophersen, vårdbiträdet som vissebläste inifrån Sabbatsbergsbyns äldreboende under pandemin. Tilläggas kan att vi alla, i högre eller lägre grad, haft kontakt med äldreomsorgen i egenskap av anhöriga till äldre närstående. Vi har själva sett, erfarit och fått ta del av berättelser där moralisk stress har lett till känslor av otill-

räcklighet och passivitet, men vi har framför allt fångats av de berättelser som präglats av moralisk stress som en katalysator för aktörskap och kraftsamling. Det är ur de här erfarenheterna, egna och andras, som forskningsprojektet och forskningsfrågorna fått sin näring.

Ur ett PAR-perspektiv vill vi därför argumentera för nödvändigheten av relationer, närhet och öppenhet mellan akademi och det sociala arbetets fält. Genom att forskare befinner sig utanför akademins väggar och på olika sätt tar del av den praktik som står i fokus för forskningen skapas förutsättningar att formulera frågor som också ligger nära verksamheternas praktik. Närheten och öppenheten förutsätter också att praktiken har förutsättningar och vilja att ta emot forskare i sin verksamhet. Ur ett forskningsmässigt perspektiv kan det sättet att närma sig en praktik beskrivas med vetenskapliga termer, forskarna närmar sig fältet och forskningsfrågorna på ett explorativt sätt. Vi vill helt enkelt argumentera för att låta "den kravlösa nyfikenheten" få ta plats långt innan empiriinsamlingen ens är påbörjad. Det kräver i sin tur mod och öppenhet från praktikens sida att ta emot forskare, när agendan inte är på förhand given. Genom den här typen av samarbeten kan vi gemensamt, både forskare och yrkesverksamma i det sociala arbetets verksamheter, fånga upp frågor som är angelägna och som kan driva kunskapsutvecklingen i socialt arbete framåt. Den här sortens "fria" forskaraktiviteter kräver dock inte bara ett välkomnande av praktiken, utan också ett institutionellt stöd från akademien. "Liberorollen" kan framstå som oklar, men är ett viktigt inslag i samskapande processer i forskningsssammanhang. I Moralprojektet skedde det till exempel genom ospecificerade samverkansmedel, mindre projektanslag från forsknings- och innovationskontoret för att organisera gemensamma seminarier, möjligheter att inom tjänsten skugga anställda inom äldreomsorgen som en del av kompetensutvecklingstiden. Det är inte alltid sådana samverkansaktiviteter ger en direkt output i en ny ansökan, men genom det pärlband av händelser, möten och relationer som byggs mellan praktiker och forskare kan forskningsfrågor som är angelägna för, men också påverkade av, praktiken få förutsättningar att växa fram. Det "nyfikna närmandet" är ett subtillt sätt att skapa demokratiska strukturer för samskapande i relation till forskningsfrågorna. I det nyfikna närmandet skapades också relationer mellan olika aktörer. När forskningsansökan skrevs kunde vi ange samarbetspartners där det fanns en existerande relation. Berörda parter var också införstådda med att vi skulle få till stånd ett samarbete i någon form oavsett om just den här ansökan beviljades medel eller inte. En ömsesidig tillit till varandra existerade. Relationen var kittet, inte förhoppningen om att få pengar beviljade för att realisera just det här projektet.

Att bygga på etablerade nätverk

Forskargruppens egna nätverk och de institutionella sammanhang där akademien/institutionerna för socialt arbete och förvaltningsledning utgjorde basen för samarbetet innebar en rad fördelar. Tillit beskrivs i litteraturen som en avgörande aspekt för att lyckas i samverkan (Hollertz m.fl. 2021). Att bygga tillit mellan olika aktörer är något som tar lång tid och valet att bygga på redan befintliga samarbeten kan liknas lite vid att dra nytta av redan ackumulerat kapital. Genom de personliga kontakter som redan finns etablerade, antingen på ett personligt eller organisatoriskt plan, finns redan en struktur, eller ett sammanhang, som företrädare från både praktik och akademi kan luta sig mot och känna sig trygga i.

Tilliten mellan organisationerna underlättar arbetet med materialinsamlingen, inte minst eftersom access till studieobjekt faciliteras och eventuella problem med gatekeeping minskar. Betydelsen av relationerna för att ge access till intervjupersoner, verksamheter och brukare är både central och avgörande för att kunna genomföra projektet. I Moralprojektet ansökte vi om medel för att avlöna samarbetspartners för det arbete de lägger ner. Ett bärande argument för att avlöna samarbetspartners är önskan att skapa mer jämbördiga relationer mellan praktiker och forskare samt att inte bidra till att utarma verksamheter som står under ekonomisk och resursmässig press. Våra tidigare erfarenheter av samarbeten mellan forskare och praktiker är att anställda ofta saknat tid att lägga på gemensamma forskningsprojekt, trots att det funnits både vilja och engagemang. Den här bristen på resurser i form av tid är något som försvårat förutsättningarna för gemensam kunskapsutveckling. Att avlöna samverkanspartners handlar därmed om att värdera den tid som aktörer lägger ner och skapa utrymme för samarbete. Att endast forskarna skulle ha ersättning för arbetet framstår i ett PAR-perspektiv som kontraproduktivt, inte minst eftersom det förstärker en från början ojämn maktrelation mellan å ena sidan praktiker och å andra sidan forskare, i relation till kunskapsproduktionen.

En viktig fråga att fundera över är om strategin att bygga på befintliga strukturer kan bidra till att forskningen och resultaten blir vridna, eller *biased*, i den bemärkelsen att det endast är en viss typ av kommuner/aktörer som inkluderas i forskningen, medan andra inte inkluderas. I frågan ligger en rad etiska och moraliska aspekter, som är viktiga att fundera vidare över. Om strategin att bygga på existerande nätverk innebär att verksamheter med förhållandevis mycket resurser i relation till kunskapsproduktion och samarbete med akademien får mer, och aktörer som inte har haft förutsättningar att bygga upp samarbeten med akademien får sämre förutsättningar att ingå i samverkansprojekt med akademien är det problematiskt. Ur ett ämnesmässigt och strategiskt arbete i relation till kunskapsproduktion i socialt arbete är det viktiga frågor att adressera, och som vi själva inte har några bra svar på än.

Vad kan en PAR-relation vara?

Vi vill lyfta frågan om att förhålla sig till forskningsprocessen och relationen som reciprokt, det vill säga ömsesidig. På samma sätt som forskarna identifierar vad de behöver av verksamheter (intervjupersoner, dokument, observationstillfällen) för att bedriva forskning, kan forskarna ge yrkespersoner bättre förutsättningar för att identifiera vad de kan få ut i termer av tillgångar för verksamheten av relationen till akademien. Att yrkesverksamma på det sociala arbetets fält vill samarbeta med akademien kan ha många orsaker utöver en önskan att forskningsresultat ska bidra till en bättre verksamhet. Det kan också handla om att få förutsättningar att själv få reflektera över sin praktik, en vilja att få ökad legitimitet för verksamheten, att det är stimulerande (Hollertz 2010). Vi vill lyfta frågan om akademins ansvar att identifiera vilka resurser som akademien kan bidra med i samarbetet med det sociala arbetets verksamheter utifrån de behov som verksamheter själva formulerar. Det är en kritisk fråga som vänder blicken mot akademins vilja att bidra, inte bara med forskningsresultaten från den egna studien, utan med resurser som finns tillgängliga inom det institutionella sammanhang som akademien utgör. Exempel på sådana resurser skulle kunna vara tillgång till föreläsare, texter, nätverk och lokaler.

En aspekt av en ömsesidig relation handlar om att värna om att inte någon av organisationerna överutnyttjas. Vi vill därmed också uppmärksamma frågan om val av metod, satt i relation till den tid och de resurser som tas i anspråk av verksamheten. Detta menar vi är i grunden också en etisk, eller moralisk fråga. När vi planerat Moralprojektet med PAR som utgångspunkt har vi medvetet försökt hitta en strategi där vi samlar in data på ett sätt som gör att vi inte tar för mycket resurser i anspråk i en redan underfinansierad verksamhet. När materialinsamlingen tar tid från första linjens chefer, biståndsbedömare och omsorgspersonal tas den tiden från något annat, i det här fallet arbetet som ska bidra till att ge äldre den omsorg som de har rätt till. Som forskare i socialt arbete är vi vana vid att göra omfattande materialinsamlingar, intervjuer (gärna många för att stärka studiens validitet) eller långa enkäter som tar tid att fylla i. Det är inte heller alltid som allt material faktiskt används i den fortsatta analysen. Vi menar att det finns anledning att fundera över vilka resurser vi som forskare tar i anspråk när vi genomför forskningsprojekt i det sociala arbetets verksamheter.

När vi valde metod ställde vi oss frågan om materialinsamlingen, utöver att ge oss material att analysera, *också* direkt skulle kunna generera resurser för den lokala äldreomsorgen. Digitala fokusgrupper med yrkesgrupper från tre kommuner där omsorgspersonal fick utrymme att reflektera över sin praktik för sig, första linjencheferna för sig och biståndsbedömarna för sig, var ett sådant försök. Inspiration hämtades från Virginia Woolfs i den feministiska idétraditionen klassiska novell "A room of one's own" (1929). Att få egen tid att tänka, reflektera och formulera sig

utan att bli störd såg vi som en viktig grundförutsättning för att samtal om svåra situationer skulle komma till stånd. Vår förhoppning var att deltagarna genom samtal med kollegor från andra kommuner skulle få utrymme att reflektera över sin egen yrkessituation och få ett tillfälle för kollegialt lärande, samtidigt som vi fick data för fortsatta analyser. Diskussionerna i fokusgrupperna präglades av hög igenkänning och var exempel på reflekterande samtal där yrkesmässiga utmaningar, men också glädjeämnen, diskuterades. Materialinsamlingen i fokusgruppsintervjuerna gav alltså tillfälle för ett lärande "här och nu" för intervjupersonerna och material till forskarna för fortsatta analyser. Att en och samma aktivitet blir lärsituation och empiriinsamling är en av flera förtjänster med att söka synergier i arbetet (se Nguyen m.fl. 2020). Att båda parter uppfattar aktiviteten som meningsfull utifrån sina respektive roller stärker också upplevelsen av ömsesidigt utbyte. Såväl intervjudeltagare som forskare kan lämna rummet med känslan av att ha fått ut något av mötet. I en traditionell individuell intervju kan motsvarande känsla ibland vara att den ena parten har gett, medan den andra parten har tagit emot.

Tillgängliggörande av kunskap

Den empiriska data som genereras inom ramen för Moralprojektet består primärt av de berättelser om moralisk stress och etiska dilemman som identifieras av yrkesgrupperna var för sig i fokusgrupper. Berättelserna sammanställs av forskargruppen i vinjetter där det etiska dilemmat tydliggörs. Moralprojektets andra fas består av workshops, inspirerade av "social labs" (Timmermans m.fl. 2020). Med hjälp av socionomstudenter och blivande undersköterskor kommer vi att ge förslag på utveckling av äldreomsorgen. Vinjetterna, som bygger på empirin som är insamlad vid fokusgrupperna, utgör diskussionsunderlag. Ändamålet är att få en ökad förståelse för äldreomsorgen som ett komplext fält och för olika yrkesrollers respektive utmaningar samt identifiera och formulera villkor som kan möjliggöra ett ökat moraliskt aktörskap. Vår ambition är att detta sker synkront i labben, men också ackumuleras och anrikas av oss. En central fråga är vad som sedan händer med kunskapen vi fått genom fokusgrupper och sociala labb, där kunskap behöver spridas för att kunna omsättas i direkt utvecklingsarbete. Den frågan måste vi hantera "undervägs" och vara uppmärksamma på de behov verksamheterna har, behov som äldreomsorgens personal formulerar. Att verka i ovisshet är ofta svårare än att verka i sammanhang där ramarna är givna och där vi som forskare sitter på all makt. Tar vi PAR på allvar är det emellertid nödvändigt att frånhända sig något av denna makt.

I Moralprojektet har vi utmanat oss att tänka utanför ramen för de traditionella sätten att hantera ny kunskap, där vetenskapliga publikationer på svenska och engelska är "standardregeln". Att tillgängliggöra kunskap utanför akademins väggar kräver att vi utvecklar nya metoder och angreppssätt. Det är väl känt att publikationer i

engelskspråkiga tidskrifter sällan når praktiken, och det finns signaler om att även de svenskspråkiga tidskrifterna inte når utanför akademien i en större utsträckning. Utan att förminska betydelsen av vetenskapliga texter, vill vi laborera med tanken om att sprida kunskap via andra medier än traditionell text. Till exempel kan forskningsresultat spridas genom film och i bild. I tider när kunskap alltmer inhämtas från digitala kanaler, finns stora utvecklingsmöjligheter i hur vi hanterar forskningsresultat. PAR som idé handlar om att vara kapacitetsbyggande, och genom att använda sig av nya medier kan forskning tillgängliggöras och i högre grad bidra till folkbildning. Genom ny teknik och andra former av media kan forskningen kommuniceras med "låga trösklar". I Moralprojektet har vi tillsammans med samarbetspartners från kulturområdet sökt och fått beviljade medel för att producera kortfilmer, med målet att öka tillgängligheten av forskningsresultaten och därmed verka för en äldreomsorg där äldres rättigheter bättre tas till vara. Vi har även startat en blogg, där vi regelbundet rapporterar från projektet och delar med oss av erfarenheter och lärdomar från forskningsprocessen samt sprider kunskap om äldreomsorgens villkor, moralisk stress och moraliskt aktörskap. I bloggen är företrädare för verksamheter inbjudna som skribenter, vilket också syftar till att använda bloggen som en arena där kunskap kan spridas, och där olika röster får utrymme och blir delaktiga.

Diskussion

Vi har beskrivit en ambition med att bygga relationer mellan forskare och praktiker som vilar på respekt och förståelse för varandras villkor, kompetens och förutsättningar. Att bygga förhållandevis nära relationer mellan praktiker och forskare utmanar så klart bilden av den objektiva, distanserade och kritiska forskaren. Det ligger helt i linje med ambitionerna för PAR. Vi har medvetet försökt laborera med rollen som forskare och ansträngt oss för att gå nära, bli till subjekt (eller människor) inför varandra. Moralprojektets samskapande processer syftar till ett lärande med kunskapsutveckling som bygger på omsorgspersonalens, enhetschefers och biståndsbedömares samlade erfarenheter och kunskaper om äldreomsorg. Moralprojektet grundar sig därmed i ett erkännande av formell utbildning och tron att den är en nyckel för att kunna ge god omsorg till äldre personer. Från ett socialpolitiskt perspektiv betonas vikten av formell utbildning för att kunna skydda och säkra äldre människors rättigheter. Designen och metoderna återspeglar den övertygelsen, eftersom projektet sammankopplar praktikforskning inom äldreomsorgssektorn med utbildning av välfärdsarbetare. Vi menar att det förhållningssättet i forskning inte bara ligger i linje med PAR som metodologisk utgångspunkt, utan direkt relaterar till socialt arbete som ämne och profession. När forskning syftar till att bidra till samhällelig förändring, är det i grunden ett socialt förändringsarbete som pågår. Att uppnå förändring i organi-

sationer och ta till sig ny kunskap tar tid och kräver ”kognitiva vändningar” där vi vågar betrakta fenomen, situationer och verkligheter på ett nytt sätt. Vi menar att trygghet, tillit och respekt mellan forskare och praktiker kan bidra till just den typen av kritiska reflektioner, samtal och processer som krävs för förändring. Målsättningen om den ”nära” relationen ska alltså inte förväxlas med konsensustänkande och konflikträdsla. Tvärtom bör konflikter, spänningar och motsättningar som finns mellan olika grupper lyftas upp på bordet. Att inte erkänna att det finns skilda intressen, till exempel mellan yrkesgrupper, mellan yrkesgrupper och anhöriga, mellan forskare och praktiker vore naivt. Men, konflikter och motsättningar kan, om de lyfts upp och hanteras på ett klokt sätt, *i sig* utgöra en viktig grogrund för kunskap, förändring och utveckling. Och, som Mouffe (1995; 2000) skriver, för att konflikt ska kunna bli en konstruktiv och inte en polariserande kraft krävs respekt och tillit för den andra parten.

Vi menar vidare att PAR som metodologisk ansats handlar om ambitionen att bygga socialt *robust kunskap* (Novotny m.fl. 2013), kunskap som framstår som relevant, angelägen och som accepteras av aktörer inom det aktuella fältet. Delaktighet betraktas av många som en förutsättning för att forskning också ska vara just kapacitetsbyggande, snarare än att uppfattas som ren granskning och en ”påлага” (Hultqvist & Salonen 2016; Spaapen & Van Drooge 2011; Krogstrup 2006). PAR utgör en metodologisk ingång för att möjliggöra för forskning och kunskapsbyggande att i stället bli en lärande och kapacitetsbyggande aktivitet. I den svenska äldreomsorgen framstår behovet av att bygga robust kunskap som särskilt angeläget. De svenska välfärdssystemen står inför stora utmaningar, som demografiska förändringar, höga sjukskrivningstal för anställda och underfinansiering. I äldreomsorgen beskrivs några av utmaningarna mer korrekt som tidigare misslyckanden. Många gånger handlar det om underlåtenhet att svara på både de äldres och personalens behov, både på ett organisatoriskt och individuellt plan. Arbetsförhållandena är obestridligt dåliga inom många delar av äldreomsorgen (Rydenfält m.fl. 2020) och som välfärdssektor har äldreomsorgen varit i det politiska bakvattnet i decennier. Under det senaste året har konsekvenserna av pandemin dessutom gett nytt bränsle till debatten, och de sedan länge befintliga bristerna inom äldreomsorgen har lyfts fram än mer (Szebehely 2020). Det saknas med andra ord inte kunskap om äldreomsorgens villkor – men den omfattande forskningen om villkoren har inte skapat tillräckligt med förutsättningar för förändring. Med PAR och ett tydligt fokus på forskningen och forskningsprocessen *i sig* som kapacitetsbyggande kan akademien förhoppningsvis bidra till en positiv förändring av äldreomsorgen.

Vi vill avslutningsvis lyfta frågan om det inte är något särskilt med PAR i socialt arbete. Eller tvärtom, om inte forskning i socialt arbete tillför något särskilt till PAR. Med benämningen signaturmetodik i socialt arbete (jfr signaturpedagogik i Larrisson & Korr 2013; Wallengren m.fl. 2019) förstår vi forskningsprocessen som något som

präglas av relationer och relationella faktorer. Vi vill prova tanken om att en signaturmetodik för forskning i socialt arbete kan vara att just relationerna skapar grunden för forskningsdesignen, tillvägagångssättet, genomförandet och de samskapande processer som följer. Som en normativ utgångspunkt menar vi att forskarens förmåga att möta människor och skapa relationer på ett sätt som ligger i linje med det sociala arbetets kärnvärden faktiskt bör utmärka forskning i socialt arbete. För att kunna det behöver vi som forskare tränas i att bli medvetna om egna styrkor och begränsningar, vad vi bär med oss in i forskarrelationen och hur vi kan hantera det. Med denna medvetenhet tar vi sen ansvar för relationen på samma sätt som en lärare tar ansvar för relationen med studentgruppen och som en socialarbetare tar ansvar för relationen med klienter. Relationellt arbete är per definition svårt att förutsäga och det är inte möjligt att följa en på förhand given manual, vilket gör forskningsprocessen oförutsägbar. I den samskapande processen är det vissa saker som blir synliga först i efterhand. Vad som kunde gjorts annorlunda framstår ibland som glasklart – i backspegeln. Vi betraktar det som en naturlig del i forskarprocessen och kan i en vidare mening formuleras som "ett lärande längs vägen". Med benämningen signaturmetodik är det möjligt att uppgradera de mänskliga mötena inom forskning men också avdramatisera det oförutsägbara som följer med det. Att på förhand uppfylla en rad kriterier blir svårt i en människocentrerad forskningspraktik. I relationellt forskningsarbete är det gynnsamt om både relationer och forskningsdesign får växa organiskt – vilket ligger i linje med vår förståelse av PAR i en samtida kontext.

Referenser

- Abma, T., Groot, B. & Widdershoven, G. (2019). The ethics of public and service user involvement in health research: the need for participatory reflection on everyday ethical issues. *The American Journal of Bioethics*, 19(8), 23–25. doi: 10.1080/15265161.2019.1619869
- Beresford, P. (2021). *Participatory ideology: from exclusion to involvement*. Policy Press.
- Bertilsdotter Rosqvist, H., Elmersjö, M. & Kings, L. (2021). Aktionsforskning: socialt engagerad forskning i samhällsvetenskapen: möjligheter, utmaningar och variationer. I: H. Bertilsdotter Rosqvist, M. Elmersjö & L. Kings (red.), *Aktionsforskning: möjligheter, utmaningar och variationer*. Studentlitteratur.
- Blair T, Minkler M. Participatory action research with older adults: Key principles in practice. *The Gerontologist*. 49(5):651-62.
- Coghlan D, Holian R. (2007) Insider action research. *The SAGE encyclopedia of action research*. SAGE publications.
- Elmersjö, M. & Bertilsdotter Rosqvist, H. (2022). The role of the researcher in participatory processes: a study of learning about place and place attachment in communities. *Forskning og förändring*, 5(1), 85–101. <https://doi.org/10.23865/fof.v5.3283>
- Forte (2021). <https://forte.se/nyhet/kommande-utlysning-for-praktiknara-forskning-om-socialtjansten/>.
- Freire, P. (1972). *Pedagogik för förtryckta*. Gummesons.

- Hetland, P., Kasperowski, D. & Nielsen, K. H. (2020). Denmark, Norway and Sweden: share, make useful and critically discuss: science communication. I: *Communicating science: a global perspective*. ANU Press.
- Hollertz, K. (2010). *Problemen förgår, lösningarna består: organisering av kommunala insatser för unga arbetslösa med försörjningsproblem*. Lund dissertations in social work.
- Hollertz, K., Wallinder, Y. & Jacobsson, K. (2021). Prefabricerade modulhus eller arkitektritade lösvirkeshus? Skilda handläggarideal inom Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, 27.
- Hultqvist, S. (2021). The participatory turn in Swedish ageing research: productive interactions as learning and societal impact. *Educational Gerontology*, 47(11), 514–525.
- Hultqvist, S. & Salonen, T. (2016). Brukardelaktighet i välfärdsstaten: retorik och praktik. I: V. Denvall, C. Heule, A. Kristiansson (red), *Social mobilisering: en utmaning för socialt arbete*. Gleerups Utbildning
- Julkunen, I. & Koskinen, R. (2020). Beyond knowledge transfer in practice research in social work: I: *The Routledge handbook of social work practice research*. Routledge.
- Jönson, H., Hultqvist, S., & Iwarsson, S. (2021). SAPO—en modell för samverkan mellan forskare och aktörer utanför akademien inom området äldre och åldrande. Äldre i Centrum Vetenskapligt supplement, 5-14.
- Krogstrup, H. K. (2006). *Evalueringsmodeller*. Academica.
- Larrison, T. & Korr, W. S. (2013). Does social work have a signature pedagogy? *Journal of Social Work Education*, 49(2), 194–206.
- McLean, R. K. D., Graham, I. D., Tetroe, J. M. & Volmink, J. A. (2018). Translating research into action: an international study of the role of research funders. *Health Research Policy and Systems*, 16(1), 1–15. Crossref. PubMed.
- Mouffe, C. (1995). Post-Marxism: democracy and identity. *Environment and Planning D: Society and Space*, 13(3), 259-265.
- Mouffe, C. (2000). Politics and passions. *Ethical Perspectives*, 7(2).
- Nguyen, A. T., Burnside, S., Junge, K., Somerville, E. K., Keglovits, M. & Stark, S. L. (2020). Synergizing geriatric research and education in an allied health profession with an older adult community advisory board: development and process outcomes. *Educational Gerontology*, 46(8), 486–496.
- Nowotny, H. (2003). Democratising expertise and socially robust knowledge. *Science and public policy*, 30(3), 151–156. <https://doi.org/10.3152/147154303781780461>
- Nowotny, H., Scott, P. B. & Gibbons, M. T. (2013). *Re-thinking science: knowledge and the public in an age of uncertainty*. John Wiley & Sons.
- Pateman, C. (2012). Participatory democracy revisited. *Perspectives on Politics*, 10(1), 7–19.
- Rydenfält, C., Holgersson, C., Östlund, B., Arvidsson, I., Johansson, G. & Persson, R. (2020). Picking low hanging fruit: a scoping review of work environment related interventions in the home care sector. *Home Health Care Services Quarterly*, 39(4).
- Selener, D. (1997). *Participatory action research and social change* (2 uppl.). The Cornell Participatory Action Research Network, Cornell University.
- SOU 2020:47. *Hållbar socialtjänst: en ny socialtjänstlag* https://www.regeringen.se/4a4a67/contentassets/5809049f89744e2891cc2a93cfdb4840/sou-2020_47_del-1_till-webb.pdf.
- SOU 2020/21:60. *Forskning, frihet, framtid: kunskap och innovation för Sverige*. <https://www.regeringen.se/4af915/contentassets/da8732af87a14b689658dadcfb2d3777/forskning-frihet-framtid--kunskap-och-innovation-for-sverige.pdf>.

- Spaapen, J. & Van Drooge, L. J. R. (2011). Introducing "productive interactions" in social impact assessment. *Research Evaluation*, 20(3).
- Szebehely, M. (2020). *Internationella erfarenheter av covid-19 i äldreboenden*. Underlagsrapport till SOU 2020:80, Äldreomsorgen under pandemin.
- Timmermans, J., Blok, V., Braun, R., Wesselink, R. & Nielsen, R. Ø. (2020). Social labs as an inclusive methodology to implement and study social change: the case of responsible research and innovation. *Journal of Responsible Innovation*, 7(3), 410–426.
- Tops, D. & Sunesson, S. (2006). KUBAS: *Erfarenheter från ett samarbetsprojekt mellan socialtjänsten i Helsingborg och Socialhögskolan i Lund*. Meddelande från Socialhögskolan.
- Wallengren Lynch, M., Bengtsson, A. R. & Hollertz, K. (2019). Applying a "signature pedagogy" in the teaching of critical social work theory and practice. *Social Work Education*, 38(3), 289–301.
- Warwick-Booth, L., Bagnall, A.-M. & Coan, S. (2021) *Creating participatory research*. Policy Press.
- Weingart, P. (2008). Was ist Gesellschaftlich relevante Wissenschaft? I: A. Schavan (red.), *Keine Wissenschaft für sich: Essays zur gesellschaftlichen Relevanz von Forschung* (s. 15–24).
- Unikt samarbete i forskningsprojekt om moralisk stress och aktörskap i svensk äldreomsorg, hämtad 20221107: [//forskarskolanfys.se/2021/06/11/unikt-samarbete-i-forskningsprojekt-om-moralisk-stress-och-aktorskap-i-svensk-aldreomsorg/](https://forskarskolanfys.se/2021/06/11/unikt-samarbete-i-forskningsprojekt-om-moralisk-stress-och-aktorskap-i-svensk-aldreomsorg/)